San Ġorġ: Ħamsin sena Bażilika (2)

George Francis Vella – georgefrancis.vella@gmail.com

Ir-Rumani kellhom sehem ewlieni fin-nisġa tal-"bażilika". Kienu strumentali sabiex l-idea ta' "bażilika" tinħall darba għal dejjem mill-irbit ta' territorjalità provinċjali li l-ħsieb Grieg kien qed jgħakkisha bih. Għall-wens ta' l-ajkla Rumana l-"bażilika" kisbet dinjità ġdida: ma baqgħetx aġġettiv li tikkwalifika nom, iżda saret denominazzjoni li kompliet tkabbar l-ismijiet setgħana ta' Ruma; ma baqgħetx waħda minn tant swali tal-palazz irjali, iżda saret struttura indipendenti b'fiżjonomija distinta; ma baqgħetx iċ-ċentru ta' kumpless residenzjali, iżda saret il-qalba tal-ħajja pubblika tal-belt.

Ix-xbieha ta' Kostantinu fuq munita ta' żmienu.

Ġrajjet il-"bażilika", madankollu, ma tiqafx mar-Rumani. Huwa minnu li fi żmienhom, bis-saħħa ta' programm ta' espansjoni, il-"bażilika" laħqet il-quċċata ta' l-universalità tagħha. Biss kellha tkun il-Knisja ta' Kristu Ġesù li tagħmel minnha storja ta' ġieħ li ma tafx tmiem.

Il-Kristjanizzazzjoni tal-bażilika Rumana

Sakemm ġiet magħduda "minn ta' ġewwa" fl-imperu Ruman ir-reliġjon Kristjana kellha ħafna drabi tixrob mill-kalċi tal-persekuzzjoni li b'mod ta' l-għaġeb swielha iktar ta' ġid milli ta' deni, għax kif jgħidilna l-kittieb Kristjan Tertulljanu (c. 160 c. 225) *"semen est sanguis Christianorum"*, "id-demm tal-martri huwa ż-żerriegħa ġtal-Knisjaħ" (*Apologeticum*, 50). Jibqgħu msemmija l-persekuzzjonijiet qalila li kien beda l-imperatur Neruni fis-sena 64, kif ukoll "il-persekuzzjoni l-kbira" mnedija mill-imperatur Djoklezjanu fit-23 ta' Frar tas-sena 303, xahrejn biss qabel il-martirju glorjuż ta' San Ġorġ.

Ma kellhomx jgħaddu ħafna snin minn din l-aħħar mewġa ta' vjolenza li x-xorti għall-Kristjani ma qabditx rotta għalkollox differenti. Fil-bidu tar-raba' seklu nfetaħ kapitlu ġdid f'ħajjet il-Kristjaniżmu. Kien wara

Il-"bażilika" ta' San Elija, Tessaloniki.

r-rebħa impressjonanti illi għamel fuq l-għadu tiegħu Massenzju fis-sena 312 illi l-imperatur Kostantinu ta l-libertà reliġjuża lill-Kristjani. Anzi kif irrappurtat minn sorsi Kristjani, bħal Lattanzju u Ewsebju, is-suċċess tat-taqtigħa deċiżiva ta' Ponte Milvio kien dovut lil Alla tagħhom li deherlu f'ħolma fil-lejl ta' qabel. Għalhekk issa l-Kristjani għall-ewwel darba setgħu jagħtu qima lil Alla fil-miftuħ u mingħajr ebda xkiel ta' xejn. Aktar minn hekk l-istess Kostantinu fis-sena 313 kompla juri rieda tajba mal-membri tal-kleru billi eżentahom mill-ħlas tat-taxxi u offra wkoll il-flus sabiex jinbnew l-imqades Kristjani f'Ruma. Iż-żminijiet imwiegħra tal-persekuzzjoni issa kienu saru tifkira mqita ta' l-imgħoddi.

Issa li kellhom ir-riħ fil-qala' l-Kristjani kienu jinsabu fuq ix-xwiek ħalli jibdew iwettqu d-dmirijiet reliġjużi tagħhom fil-pubbliku, u mhux iktar fil-moħba ta' l-għerien u tad-djar privati. Huma dlonk tawha għall-bini ta' knejjes imdaqqsa fejn setgħu jiċċelebraw l-Ewkaristija mqaddsa. F'dan ir-rigward ma setgħux ma jkunux influwenzati mill-istil arkitettoniku tar-Rumani, aktar u aktar meta tqis illi bosta minnhom kienu ċittadini Rumani. Mill-banda l-oħra lanqas setgħu jaddottaw għalkollox il-linji arkitettoniċi tat-tempji Rumani. U dan għal żewġ raġunijiet: l-ewwel minħabba r-rabtiet li kellhom mal-kult pagan; u t-tieni minħabba l-fatt illi dawn it-tempji pagani kienu maħsuba sabiex fihom jilqgħu biss ix-xbihat ta' l-allat foloz u t-teżor ta' l-istat. Il-qima tal-fidili kienet tingħata barra, quddiem it-tempju, bl-iskop li l-allat ikunu jistgħu jsegwu r-riti u s-sagrifiċċji tal-ħruq.

Il-bażilika tan-Nativitá, Betlehem.

F'dawn iċ-ċirkustanzi ħareġ ċar illi l-iktar forma arkitettonika li kienet tixraq għall-esiġenzi tal-Kristjani kienet il-"bażilika". Dan it-tip ta' bini nfirex mhux biss fl-Ewropa oċċidentali iżda wkoll fil-Greċja, fis-Sirja, fl-Eġittu u fil-Palestina. Eżempji bikrin ta' mqades imfassla fuq il-mudell tal-bażilika Rumana huma l-knisja ta' San Elija f'Tessaloniki (tas-seklu ħamsa), il-knisja tat-Twelid ta' Ġesù f'Betlehem (tas-seklu sitta), u ż-żewġ bażiliċi l-kbar ta' Ravenna.

L-ewwel bażiliċi Kristjani li kellhom il-kappelluni laterali ġew mibnija b'ordni ta' l-imperatur Kostantinu, kemm f'Ruma u kemm f'Kostantinopli. Filfatt San Girgor Nazjanzenu (329 c. 390), waqt li jfisser il-

knisja "Kostantinjana" ta' l-Appostli, jagħmel għall-ewwel darba osservazzjoni fuq ix-xebh tagħha mas-Salib imqaddes. Minħabba li f'dawk iż-żminijiet il-qima lejn is-Salib kienet qed tinfirex ġmielha, il-forom arkitettoniċi Rumani li kienu prevalenti fil-qasam tal-bini pubbliku bdew jiġu meqjusa minn perspettiva differenti għax magħhom issa kien beda jkun assoċjat simboliżmu qawwi li kellu rilevanza sinifikanti għall-Kristjani.

Il-bieb ewlieni tal-bażilika ta' San Nikola, Tolentino, li fuqu tidher ix-xbieha ta' San Ġorġ.

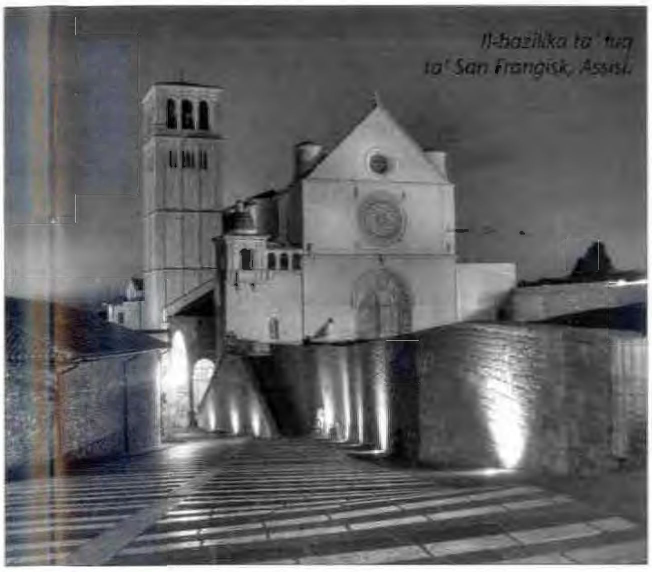

Il-bażilika ta' fuq ta' San Franġisk, Assisi.

Il-bażilika tal-Knisja Rumana

Fid-9 ta' Novembru 1989 ġie ffirmat id-digriet *Domus ecclesiæ* li permezz tiegħu ġew imwettqa xi emendi żgħar fil-liġi kanonika li tirregola l-għoti tal-ġieħ tal-bażilika. Il-passi l-kbar f'dan il-kamp kienu diġà saru fl-1968 bis-saħħa ta' dokument ieħor li jġib l-isem ta' *Domus Dei*. Il-ħsieb dakinhar kien li l-"bażilika" tiġi aġġornata skond l-aħħar riformi liturġiċi tal-Konċilju Vatikan II ħalli tkun tista' tabilħaqq titqies bħala ċentru speċjali ta' ħidma pastorali u servizz liturġiku li tagħti xhieda qawwija tar-rabta tagħha mas-Santa Sede u l-Qdusija Tiegħu l-Papa. Fit-tieni każ, jiġifieri fl-1989, ġew indirizzati b'mod estensiv il-formulazzjoni tat-talba formali għall-għoti tat-titlu ta' bażilika minuri, u d-drittijiet u l-obbligi marbuta ma' tali konċessjoni.

Il-Porta Santa ta' l-arċibażilika ta' San Ġwann Lateran.

Hawnhekk wieħed jista' jilmaħ elementi ġodda fil-ħajja bimillenarja tal-"bażilika". L-ewwel u qabelkollox seħħ żvilupp importanti fil-personalità tagħha. Fejn fl-ewwel żminijiet tal-Knisja l-bażilika Kristjana kienet saret il-wiċċ ġdid ta' dik Rumana, mis-sena 1783 l-istess natura tagħha nbidlet f'ħolqien ġdid. L-identità tagħha saret waħda statutorja, konformi ma' linji-gwida li ma kellhomx preċedent. Permezz ta' din il-proċedura kien meħtieġ li ssir talba uffiċjali għall-konferiment ta' l-isem u digriet maħruġ mill-ogħla awtoritajiet ekkleżjastiċi. Kienet il-knisja ta' San Nikola fil-belt ta' Tolentino, fl-Italja, illi fetħet it-triq għal imqades oħra li sussegwentement ġew imweġġħa bl-unur "ġdid" ta' bażilika. B'dan il-mod mhux talli ma baqgħetx esklussività tal-belt ta' Ruma, talli saret patrimonju tal-Knisja universali.

Fid-dawl ta' dan kollu ġiet ukoll stabbilita terminoloġija ġdida li tagħżel bażilika minn oħra u li tkun tikkorrispondi ma' l-importanza li dawn il-knejjes ikunu jgawdu fi ħdan il-Knisja. Il-bażiliċi kollha, barra xi wħud, huma "minuri". Dan huwa l-appellattiv uffiċjali li bih jiġu distinti mill-erba' bażiliċi "maġġuri" li jinsabu ġewwa l-belt ta' Ruma: San Giovanni in Laterano, San Pietro in Vaticano, San Paolo fuori le mura, u Santa Maria Maggiore.

Waħda mill-karatteristiċi li jpoġġu lil dawn il-knejjes ewlenin fi klassi għalihom hija l-famuża *Porta Santa*. Kull waħda minnhom għandha "l-bieb imqaddes" tagħha li jinfetaħ kemm-il darba tiġi mfakkra s-Sena Mqaddsa. Miegħu hemm marbut ukoll ir-rebħ ta' l-indulġenzi plenarji. Sa ftit tas-snin ilu, flimkien mal-bażilika minuri ta' San Lorenzo fuori le mura, dawn il-bażiliċi maġġuri kienu jissejħu wkoll "patrijarkali", frott ir-rabta tagħhom mal-ħames patrijarkati "tradizzjonali" tal-Knisja, jiġifieri Ruma, Kostantinopli, Lixandra, Antjokja u Ġerusalemm rispettivament. Iżda mindu l-Papa preżenti, Benedittu XVI, għażel li ma jibqax iġib it-titlu ta' "Patrijarka tal-Punent" dawn il-knejjes bdew jiġu identifikati minflok bħala bażiliċi "papali".

Dehra minn fuq tal-bażilika patrijarkali ta' San Mark, Venezja.

Fost il-bażiliċi minuri hemm dawk meqjusa "pontifiċji", bħall-knisja tal-Madonna tar-Rużarju f'Pompej, il-knisja ta' San Nikola f'Bari, il-knisja ta' Sant'Antnin f'Padova u l-knisja tal-Madonna f'Loretu, kollha kemm huma l-Italja. Dawn l-imqades prestiġjużi, barra li huma ċentri magħrufa ta' devozzjoni u pellegrinaġġi fost il-Kristjani, jaqgħu direttament taħt il-ġurisdizzjoni tas-Santa Sede. Mill-banda l-oħra l-bażiliċi ta' San Franġisk f'Assisi u ta' Santa Maria degli angeli tal-Porzjunkola, flimkien mal-katidral ta' Venezja ddedikat lil San Mark l-evanġelista, huma mlaqqma "patrijarkali". Fit-tnejn ta' Assisi jinsab it-tron u l-altar papali li fuqu ħadd ma jista' jqaddes jekk mhux bil-permess speċjali tal-Papa, filwaqt li l-arċisqof ta' Venezja jgawdi t-titlu ta' patrijarka.

...jaqbad minn paġna 5.

Perunnal hi dik tat-tjur, imsejħa *Kozhi Nercha*. Matul il-jiem tal-festa l-gvern jiddikjara l-inħawi kollha bħala mkien ta' festa. Ikun hemm servizzi ta' trasport speċjali lejn il-post għall-kumdità ta' l-eluf li jiffullaw fil-knisja u fl-inħawi ta' din il-festa tal-qaddis patrun San Ġorġ. F'reġistru li hemm apposta fil-*Puthuppally* wieħed jista' jaqra għadd kbir ħafna ta' talbiet li jsiru lil San Ġorġ biex jinqalgħu grazzji diversi mid-devoti tiegħu.

It-Turkija

Il-gżira Torka ta' Buyukada fil-Baħar Marmara, li jiġi bejn il-Baħar l-Iswed u l-Mediterran, hi xi żewġ mili u nofs twila. Fuq l-għolja Yuce Tepe hemm il-monasteru ta' San Ġorġ Koudonas. Ħafna mill-viżitaturi jagħżlu li jaslu sal-monasteru fuq xi ħmar biex ikunu waslu hemm fi stil awtentiku ta' pellegrinaġġ.

Id-devoti ta' San Ġorġ ilhom jaqsmu għal din il-gżira u jitilgħu jqimu lil San Ġorġ fil-monasteru ddedikat lilu sa minn aktar minn elf sena ilu. Dawk li jitilgħu hemm ħafjin jistgħu jagħmlu xi xewqa speċjali matul il-mixja tagħhom u jfissruha billi jdendlu mas-siġar tal-ġnub żigarelli bojod u ħomor u biċċiet tal-karti b'talbiet miktubin fuqhom. F'dawn l-aħħar sentejn l-awtoritajiet ċivili ppruvaw jikkontrollaw il-ħmieġ li jħallu warajhom dawn il-viżitaturi bil-ħafna żigarelli u karti li jħallu warajhom, billi appellaw biex dawn jinqatgħu u San Ġorġ xorta jisma' lid-devoti tiegħu. Imma s'issa jidher li ma rnexxilhomx!

Fil-monasteru ta' Buyukada jsiru offerti ta' kollox, mhux biss mill-Griegi Ortosossi imma wkoll minn dawk ta' denominazzjonijiet reliġjużi diversi li bi ħġarhom iżuru dan il-post l-aktar fil-jiem qrib jum San Ġorġ, fit-23 ta' April u fis-6 ta' Mejju. Ħafna minnhom iħallu warajhom fil-monasteru ġawhar, arloġġi ta' l-idejn li jiswew ħafna, ikoni tal-fidda u oġġetti oħra ta' siwi, bit-tama li San Ġorġ jinterċiedi għalihom fil-ħtiġijiet li jkollhom. L-ikona ta' San Ġorġ miqjuma fil-monasteru hi magħrufa għal kull xorta ta' fejqan, anki tat-tkeċċija ta' spirti ħżiena. Filfatt ma' wieħed mill-ħitan tal-kappella għad hemm imwaħħla ħafna ħoloq tal-ħadid li magħhom kienu jintrabtu dawk li x-xitan ma kienx jieħu gost jarahom f'dak il-post qaddis biex għat-talb ta' San Ġorġ jinħelsu minn taħt il-ħakma tiegħu. Nhar l-20 ta' Ottubru 2007 ir-*Rai Tre*, fil-programm *TGR Mediterraneo*, ippreżenta dokumentarju *Il Santo Universale* fuq dan il-monasteru.

Dawn il-ftit fatti minn naħat diversi tad-dinja juru kemm ċerta reliġjożità, mibnija fuq il-fidi u b'taħlita ta' popolarità għall-qadi ta' l-istess fidi, għadha sal-lum twieżen sewwa l-kult universali ta' San Ġorġ Martri. L-interċessjoni tiegħu hi mfittxija minn ġnus diversi, u dan kollu għandu jinkuraġixxi lilna lkoll, devoti ta' San Ġorġ, biex nagħtu aktar ħajja u aktar awtentiċità lill-kult tiegħu fostna.

***Ritratt fil-faċċata:* Joseph Cauchi, Il-Qaddis Gwerrier, Ikona (akrilik fuq l-injam), Kollezzjoni privata ta' Rev. Geoffrey G. Attard, Victoria, Għawdex, 2004.**

Il-"Via Crucis"
fi Pjazza San Ġorġ... mill-ġdid

Bħala parti mill-programm taċ-ċelebrazzjonijiet tal-Ġimgħa Mqaddsa, il-parroċċa tagħna din is-sena reġgħet bdiet torganizza l-*Via Crucis* fil-beraħ, fi Pjazza San Ġorġ. Fi żmien l-arċipreturi ta' Mons. Emanuel Mercieca u Mons. Salv Borg din il-*Via Crucis* kienet tkun organizzata kull sena miż-żgħażagħ tal-parroċċa u fit-tnax-il stazzjon kienet issir quddiesa. Fl-aħħar snin din ħaditilha postha ċelebrazzjoni penitenzjali fil-knisja waqt li l-*Via Crucis* fil-beraħ bdiet issir waqt pellegrinaġġ bir-Redentur mill-knisja tal-Franġiskani Konventwali għall-bażilika. Imma din is-sena l-parroċċa reġgħet ħasbet li tibda mill-ġdid din id-drawwa sabiħa li dejjem kienet tiġbed ħafna nies lejha. Filfatt dan nistgħu nikkonfermawh mill-preżenza numeruża ta' membri tal-parroċċa li attendew għaliha.

Pjazza San Ġorġ kienet imħejjija apposta bil-fjakkli fuq il-bjut li jdawruha, waqt li fil-bieb il-kbir tal-bażilika, kif kien isir dejjem, inħarġet il-vara l-kbira ta' Ġesù Msallab, xogħol Pietru Pawl Azzopardi, li mbagħad ħarġet għall-purċissjoni fil-jum tal-Ġimgħa l-Kbira. Dan kompla ħoloq l-atmosfera perfetta għal din il-mixja ma' Ġesù fit-triq tas-salib. Il-*Via Crucis*, li tmexxiet mill-isqof ta' Għawdex Mons. Mario Grech, akkumpanjat mill-arċipriet Mons. Pawlu Cardona, il-membri tal-kapitlu, is-seminaristi u l-abbatini, ġiet imħejjija b'test sabiħ ħafna ta' l-arċipriet emeritu Mons. Ġużeppi Farrugia, li ġie moqri minn tmienja u għoxrin qarrejja differenti minn fost il-ġemgħa, bilqiegħda fuq is-siġġijiet li tqiegħdu apposta fil-pjazza. Tliet abbatini mxew ma' kull stazzjon b'salib u żewġ fanali, quddiem id-diversi slaleb tad-dawl imqassmin mal-pjazza.

Biex jgħinu fir-riflessjoni ntużaw ukoll xi filmati mill-film kolossali ta' Mel Gibson *The Passion of the Christ*, li ntwerew ma' kull stazzjon fuq żewġ skrins armati għall-okkażjoni fuq kull ġenb tal-faċċata tal-knisja, li għenu wkoll biex kulħadd seta' jieħu sehem bit-talb u l-kant. L-i*Schola Cantorum Gregoriana* tal-bażilika animat ukoll it-Triq tas-Salib bil-kant ta' ritornell u l-i*Stabat Mater* bejn kull stazzjon, kif ukoll xi innijiet liturġiċi oħra.

Lejn tmiem il-*Via Crucis* l-isqof Grech għamel ħsieb ċkejken li fih faħħar din l-inizjattiva sabiħa li żgur kienet ta' għajnuna biex il-poplu ta' Alla jidħol fl-ispirtu għażiż tal-Ġimgħa Mqaddsa. Qabel il-barka ta' l-aħħar, dawk preżenti fil-pjazza kienu mistiedna jagħmlu ġest ċkejken billi jtellgħu x-xemgħa ħamra li kellhom f'idejhom mill-bidu taċ-ċelebrazzjoni fuq it-taraġ tal-knisja, quddiem ix-xbieha ta' Ġesù Msallab.

Din il-*Via Crucis* fil-beraħ ta' Pjazza San Ġorġ, nhar l-Erbgħa 19 ta' Marzu 2008, kienet appuntament partikulari u uniku fil-programm tal-Ġimgħa Mqaddsa ta' din is-sena.